

PRZEWODNIK (50) *sb m*

e oraz o jasne.

sg N przewodnik (12). ◇ *G* przewodnika (2). ◇ *D* przewodnikowi (4). ◇ *A* przewodnika (9). ◇ *I* przewodnikiem (15); -em (3), -(e)m (12). ◇ *pl N* przewodnicy (1). ◇ *G* przewodnik(o)w (1). ◇ *A* przewodniki (4), przewodnik(o)w (1) *StryjKron*. ◇ *I* przewodnikami (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde także XVII – XVIII w.

1. *Ten, kto prowadzi i wskazuje drogę; dux Vulg, PolAnt, Cn; comitatus, deductor, ductarius Calep* (38) : [Posłowie] inżną drogą do domu iecháli/ to iest proftżą na Mozáyfko/ ktore od miáltá Mořkwy mil ośmnaście/ potym do Wieřmy dwádźieściá mil y řześć [...]/ potym do Smoleńfká ořmnaście mil/ do Dąbrowná mil dwádźieściá/ á tám opuřili Mořkiewřkie przewodniki. *BielKron* 436; Nálazł řie przewodnik Anyoł Páńřki Thobiařzowi gdy řzedł w czudze ziemie w potrzebach řwoich. *RejPos* 167; *RejZwierc* [272]; Dracul řię teř wymowił [z uczestniczenia w walkach z Turkami]/ lecz Syná zořtáwił/ Z cztermi tyřięcy ludu/ czym wořfká przybáwił. [...] Dał y dwu przewodnikow co tám ználi drogi/ By Krolá vwodzili gdy řię tráfi z trwogi *StryjKron* 602; Comitatus – Odprowadzacz, przewodnik. *Calep* 220a, 294b, 343b; Wźiął chromego on ifty ćiemny [= niewidomy] ná rámioná: Ow drogę vkázował przez pewne známioná; A ten řłuchał/ y tám řzedł gdzie kazał przewodnik *KlonWor* 51.

przewodnik dokąđ (2): A miřzmi go dobrowolnye przepuřczyly y řthacziyá kazdemv pořlowy dayemi kthorzi yeřzda do Turek přeřz zyemye nářche y przewodnyky do samego dvnaya abi řpokoynye yachal *LibLeg* 11/156; [*BielKron* 1597 637]. *Cf* *przewodnik skąđ dokąđ*.

przewodnik skąđ dokąđ (1): *LibLeg* 9/53v *cf* *Szereg*.

[*przewodnik czyj*: iř Sieoźá pod tym czářem był Przewodnikiem wořfká nářzego [tureckiego] do Azaku *BielKron* 1597 637.]

Zwrot: »przewodnika daci (a. dawać)« [*szyk zmienny*] (2): yřch mylořczywi Krořyv tam nářch trzima [*podstarości lwowski*] po cztherzi po pyaczy y po řcheřczy dny y nyepvřczy nářch řichlo y nyedaye nam řtacye y przewodnykow kyedi ydzem do wařchey Kro. mczy *LibLeg* 11/169, 9/53v.

Wyrażenie: »przewodnik w drodze« (1): Męřzowie bráćia/ potrzebáć řię było wypeřnić piřmu onemu/ ktore opowiedźiał Duch řwięty przez vřtá Dawidowe/ o Iudařzu ktory był przewodnikiem w drodze [*de Iuda ... duce via comprehendentibus*] onym co poimáli Ieřuřá. *BibRadz Act* 1/16.

Szereg: »przystaw albo przewodnik« (1): Tho theřz V. [= *Waszej*] C. [= *Królewskiej*] M(ięřci) oznaymvyá yřz andreas Carcocandella Greczyn yedzie do Mořkwy skąpyá Cessarřkv, a thack Baschowye rořkazaly mv [*lege: mi*]. V.C.M. prořycz sanym yřzy V.C.M. raczel nam lařzkaw byczy a lysth řřwoy a przystawa albo przewodnyka na yego grořz od granycze do granycze rořkazacz daczy *LibLeg* 9/53v.

Przen (19) :

α) *Ten, kto doradza, wskazuje sposób postępowania* (12) : *BibRadz* *2v; By źly przewodnik ieřth pochlebcá káđdy *RejZwierc* 216v; Mařz tedy y w tych modlitwách tákie przewodniki/ ktorych torem idáć/ křeřu/ do ktorego řię myřlá źánořřfz/ nie chybiřz. *LatHar* +6.

przewodnik w czym (1): Ale kto ná złe drogi iuż więc myłł śwą vda/ Wierę iuż tám nádzyeá bywa bárzo chuda. Iuż márnego w śwych łpráwách miewa przewodniká/ Co go łnádnie vwikle próftego nędzniká. *RejWiz* 135v.

αα) *O Bogu i aniołach: kto czuwa i prowadzi do zbawienia* (8) : á wždy łie nic o tym nie pytamy/ áni łie o przewodniká nic nie łtáramy/ gdyż żaden inšzy pewniełzym przewodnikiem nam być nie może ná tę zátrudnioná drogę náłżę [*tj. życie*]/ iedno tenże łam ktory łie nam opowieda iż on ielł drogá/ on ielł prawdá/ on ielł żywot wieczny. *RejZwierc* 137v.

przewodnik komu, czemu (5): Vciecz łie do rozumu á nie kwáć; łie márnie/ Gdyż widzifz iż twa złá myłł do złego łie gárnie. Bo gdy k złemu nie poydzyefz iuż Pan znajdye drogę/ Zeć w myłłi włpokoł onę márná trwoę. Wnetci łciełżki vkaże kędy idż k lepłżemu/ A będye przewodnikiem wnet łumnnieniu twemu. *RejWiz* 134v; *RejZwierc* 137v. *Cf przewodnik komu do czego; [komu w czym]*.

przewodnik komu do czego (3): Thákże theż niełłáchetny czárt zwodcá á łprzećiwnik náłż/ widzác tę łwięťá á chwálebná łwiáťłóć Pána náłżego/ iż nam łwieći/ á iż nam ielł włtáwicznie przewodnikiem do onego nam zgothowánego á niełkończonego łtrácone go krolełtwá iego/ [...] zábiega kędy może [...] / iákoby w nas tę łwięťá łwiáťłóć zágáćić á záłłumić mogł/ ábychmy w niey nie chodzili *RejPos* 338; Lecz gdy przyidzie on Duch prawdy/ náuczy was włzelkiew prawdy (*marg*) będye wam przewodnikiem do włzelákiew prawdy. (-) *WujNT Ioann* 16/13, s. 427 *marg*.

[*przewodnik komu w czym: [Bóg]* Udał go [*Jerzego Ościka*] w cudze strony Cesarza możnego [*Ferdynanda I Habsburga*], Naznaczywszy mu zacną w stan małżonkę jego. Zacną pannę, a w państwie cesarskim Morawie, Sam mu był przewodnikiem w takiej jego sprawie. Błogosławiwszy go w tym, onego prowadził, O przezpieczności zdrowia jego sam radził. *LaurLament* A4.]

przewodnik ku czemu (1): *LatHar* 40 *cf Szereg*.

Wyrażenie: »przewodnik na drogę« (2): Bobychmy też inłzym żadnym obyczáiem onego łwiętego przewodniká ná tę drogę [*tj. życie*] łobie zyednáć nie mogli/ iedno tym ktoregochmy niedawno włpomináli/ ktory ielł prawdziwa drogá y prawdá y żywot wieczny. *RejZwierc* 137v, 137v.

Szereg: »stroż i przewodnik« (1): (*nagł*) Do włáfnego Anyoła łtrożá/ Modlitwá. (-) [...] Prószę cię vprzeymie (pośle y przyłtáwíe Boży/ mnie od Pána mego zá łtrożá y przewodniká ku wieczney chwale przydany) ábył mi do końcá dobrze czynić nie przełtawáł *LatHar* 40.

β) *Ten, kto stanowi wzór do naśladowania* (2) : Tákże też áby [*Giedymín*] miał Pána łwego zábić/ á po nim Wielkim Xiędzem być/ tego by z pochodniá v nich [*kronikarzy ruskich, inflanckich, pruskich i innych*] łzukał/ iákó żywo nienaydziefz/ wyiáwłzy iżby tá rzecz Miechouiułłá álbo pierwłżego Hifłtoryká/ ktorego on zá przewodniká brał wwioldłá *StryjKron* 385.

przewodnik komu do czego (1): nie w kárczmie/ áni też ná bruku [...] Máćiew Zárdecki zábit będac porucznikiem/ Chćiał być tákże do łławy záraz przewodnikiem przećiw Mołkwi łwoiemu towarzyłtwu *PudłFr* 45.

γ) *O szatanie* (2) : Ale ielłi łie vdałż zá vporną myłłá/ Iuż s piekłá przewodnicy włzytkęć drogę łkryłłá. *RejWiz* 134v.

Szereg: »przewodnik abo opiekalnik« (1): A kogoż iuż będziez miał przewodniká ábo opiekálniká twoiego/ gdy cie iuż Pan twoy á obrońcá twoy odtąpi? Wierz mi iż nikogo inźzego iedno czártá fprofnego *RejPos* 167v.

δ) *To, czym się ktoś kieruje w postępowaniu* (3) : A náuki pocźciwe/ á ćwiczenia roftropne fą iákoby gościńce do onego miáltá z rozlicznych ftron/ ktore łácwie/ kto ma bácźność roftropną przewodnikiem/ doprowadzą do ratufzá onego [tj. do mądrości]. *RejZwierc* 14v, 138; Bo fmył [...] w zwykle [!] błędy/ drogi mu [sercu] proftuie. Dufzo vporna/ ślepegóś to wodzá/ Przewodnikiem obrálá *GrabowSet* L.

a. *O Bogu prowadzącym lud izraelski do Ziemi Obiecanej* [czyj gdzie] (1) : y zápamietałz Iehowy Bogá twe^{go} wyprowadzce twego [...]. Przewodniká twego [*Qui ambulare fecit te*] wpułczy (oney) wielkiej y ftráfzney/ (gdzie) zmiie ognište, niedzwiatkowie/ y fułza *BudBib Deut* 8/15.

b. *O przeprowadzającym dusze do świata zmarłych* (1) : Pogrzeb [*Libuszy*] dofyc kółztownie wczynion w Libicy/ ná oštátek fám Przemysł włóżywłzy do miełzká pięć wielkich złothych czerwonnych/ y włóżył iey w lewą rękę z miełzkiem [...]. Takieź y dwá grofzá frebne wielkie mowiąc: To ma dáć ieden przewodnikowi á drugi przewoźnikowi zá pracą. *BielKron* 319.

c. *O zwierzęciu* [czyj] (1) : Nie ták płáćze ná brzegách ná Puteolánfkich On miłóśnik dziećinny/ ábo ná Thebánfkich Przewodnik Amonow [*lege: Aryjonow*] Delphin pláfkonofoy/ [...] Iáko my ciebie [*Janie Kochanowski*] płáćzem fczódrym oblewamy *KlonŻal* B2.

d. *Znak świetlny pokazujący drogę* (3) :

przewodnik dokąd (1): Bo fkoro wyfzli z miáltá/ wnet fie im vkazálá záfię oná gwiazdá/ y prowadziłá ie áż do lámego Bethleem. Abowiem tho wielka pociechá v nich byłá/ iż vyrzeli onę gwiazdę/ á náleźli przewodniká do mieyfćá fobie požádlwego *RejPos* [36]v.

Wyrażenie: »przewodnik drogi« (1): Dla tego [*Izraelici wędrujący przez pustynię*] ogništy słup goráiący/ przewodnikiem mieli nieznáiomey drogi [*ducem habuerunt ignotae viae*] *Leop Sap* 18/3.

Przen (1) : To téź nocny przewodnik/ świećá opalona *KochFr* 110.

2. *Ten, kto trudni się transportem wodnym* (1) : Navicularius – Przewodnik albo rotmiłtrz nad łodziami. *Calep* 690b.

3. *Wódz wojska* (2) :

przewodnik czyj (1): Y zołtáwił [*Juda*] Iozeffá fyná Zácháryałfowego/ y Azáryałzá przewodnikámi ludu [*duces populi*] *Leop 1.Mach* 5/18.

Przen (1) :

Szereg: »przewodnik, hetman« (1): (nagł) Ialnye Wyelmoźnemu pánu/ pánu Mikołáiovi Mieleckiemu/ Woiewodzye ziem Podolfkich [...]. (-) [...] Małz tu [*w utworze „Panosza”*] Hektorow šíłá/ šíłá Herkulefow/ Diomedefow tákże/ męźnych Achillefow. [...] Bądźże im przewodnikiem/ bądźże im Hetmánem/ Z dawnás tego tytułu ty iełt godnym pánem. *PapPan* B.

4. *Ten, kto uczynił coś wcześniej, poprzednik* (1) : ktorą [*nadzieję wypełnienia obietnicy bożej*] mamy iáko kotficę dułze bełpieczną y mocną/ y wchodzącą áż wewnátrz zá załłonę/ gdzie przewodnik zá nas włzedł Iefus [*praecursor pro nobis introivit Iesus*] *WujNT Hebr* 6/20.

5. *Ten, kto wykonuje powinność pańszczyźnianą zwaną przewodem (7)* : Kiedy kędy poślá albo przewodniká Vrędnik odpráwuie/ ma go Pánu [...] opowiedzieć *GostGosp* 18, 14; Ale od koniá podwodného bez wozá ná milę/ káždy pułtorá grofzá pláćić ma/ á Przewodnikowi ná zad pláćić nie trzebá/ chybá iżby lie sam poślániec z przewodnikiem ná zad wrócał. *SarnStat* 974, 974 [3 r.], 975; [*UniwPodwod* 42 (*Linde*)].

6. *Książka zawierająca wskazówki postępowania (1)* :

W połączeniu szeregowym (1): Małz do tego czáfu wćiefzne Zywoty świętych/ małz Kátholickie wykłády Ewángeliy rocznych/ małz duchowne źwierciádłá/ przewodniki/ wizerunki/ y inne naboźnemu Chrześciáninowi pożyteczne kfiáżki ná świat świežo wydáne *LatHar* +3v.

Synonimy: 1. odprowadzacz, prowadnik, przeprowadzacz; 2. przewoźnik; 3. wodz; 4. antecesor, prekursor, przedbiegun, przedchadzacz, przedesłaniec, uprzedzacz, uprzedziciel.

Cf [**PRZEWODZA**]

AKł (MPi)